

En Vej Ud
Rammemodell for exit-programmer
til bande- og rockermedlemmer
der ønsker at bryde ud af miljøet

1. FORORD	1
2. EN VEJ UD	3
2.1. MÅLGRUPPE	3
2.2. IDENTIFIKATION	4
2.3. KOORDINATION	6
3. ELEMENTER I ET EXIT-PROGRAM	11
3.1. NY BOPÆL	12
3.1.1. BOLIGANVISNING	12
3.1.2. FLYTTETILSKUD OG TILSKUD TIL EN NY START ET NYT STED	13
3.2. BESKÆFTIGELSE	13
3.2.1. PERSONER I OFFENTLIG FORSØRGELSE	13
3.2.2. SELVFORSØRGERE	15
3.3. UDDANNELSE	15
3.3.1. DET ORDINÆRE UDDANNELSESSYSTEM	16
3.3.2. VOKSEN- OG EFTERUDDANNELSESSYSTEMET	16
3.4. MISBRUGSBEHANDLING	17
3.4.1. STOFMISBRUG	18
3.4.2. ALKOHOLMISBRUG	18
3.4.3. STEROIDMISBRUG	18
3.4.4. LUDOMANI	19
3.5. BEHANDLING FOR PSYKISKE PROBLEMER	19
3.6. SÆRLIG STØTTE I FORHOLD TIL MINDREÅRIGE	19
3.7. BISTAND FRA SKAT	20
3.7.1. AFDRAGSORDNINGER	20
3.7.2. VEJLEDNING	20
3.8. BISTAND FRA POLITIET	21
3.9. SÆRLIGT I FORHOLD TIL INDSATTE I KRIMINALFORSØRGENS INSTITUTIONER	21
4. ET EXIT-FORLØB	23

1. Forord

Regeringen lægger med denne rammemodel op til et styrket myndighedssamarbejde i forhold til bande- og rockermedlemmer, som ønsker at forlade det kriminelle miljø.

Det er en central prioritet for regeringen at bekæmpe den alvorlige kriminalitet, der udspringer af bande- og rockermiljøerne.

Indsatsen må gå på to ben: på den korte bane fokus på hurtige og konsekvente reaktioner over for bande- og rockermedlemmer gennem massiv polititilstedeværelse og intensiv efterforskning; på den lange bane fokus på forebyggende og kriminalpræventive tiltag for at bryde fødekæden til bande- og rockergrupperingerne.

Indsatsen mod bande- og rockerkriminalitet omfatter bl.a. en massiv intensivering af politiindsatsen og konsekvent strafforfølgelse. Med regeringens bandepakke er der bl.a. indført markant *skærpede straffe* på våbenområdet, samtidig med at muligheden for varetægtsfængsling i disse sager er blevet udvidet. Med bandepakken er der også gennemført en styrket brug af *Al Capone-modellen*, *fordobling af straffen* for kriminalitet begået i tilknytning til bandeopgør, udvidet mulighed for *udvisning* af bandemedlemmer og adgang for politiet til at udstede *zoneforbud* i bestemte områder.

Samtidig er der som led i indsatsen blevet etableret særlige *banderåd* og iværksat flere andre forebyggende tiltag med henblik på bl.a. at målrette og udvikle indsatsen for at dæmme op for rekrutteringen til bande- og rockermiljøet. Regeringens initiativer for en markant styrket, forebyggende og langsigtet indsats mod ungdomskriminalitet fra oktober 2009 indebærer, at alle unge på sikrede institutioner bl.a. skal screenes med henblik på at afdække psykiatriske problemer, have tilbud om forbehandlingsprogram mod misbrug og tilbud om at få tildelt en støtteperson.

En helstøbt indsats over for bande- og rockerkriminalitet omfatter endvidere et styrket fokus på mulighederne for at hjælpe personer, der vil ud af bande- og rockermiljøet. Personer, som allerede er tilknyttet bande- og rockermiljøet og er motiverede for at komme ud af miljøet, skal sikres den hjælp og støtte, der er behov for.

Regeringen har derfor udarbejdet en rammemodel, der kan bruges i hele landet i forbindelse med etablering af såkaldte exit-programmer til bande- og rockermedlemmer, så de kan tilbydes en vej ud af miljøet.

Der er allerede iværksat en lang række effektive initiativer i forhold til at bekæmpe den kriminalitet, der udspringer af bande- og rockermiljøet. I forhold til exit-indsatsen er det på den baggrund regeringens opfattelse, at der ikke er behov for flere nye (støtte)tiltag. Fokus bør derfor være på styrket myndighedskoordinering i forhold til eksisterende tiltag.

En succesfuld gennemførelse af rammemodellen forudsætter således en målrettet indsats fra flere forskellige myndigheders side, herunder de kommunale forvaltninger, politiet og kriminalforsorgen.

Erfaringer fra f.eks. Fair Play og Al Capone-indsatsen har vist, at et koordineret myndighedssamarbejde, hvor der skabes fælles fokus, er medvirkende til at styrke tværsektorielle indsatser væsentligt. Det er på den baggrund hensigten med rammemodellen at styrke myndighedssamarbejdet, så exit-programmerne koordineres, målrettes og tilpasses de bande- og rockermedlemmer, der ønsker et liv uden for miljøet.

Rammemodellen fastlægger, hvilke typiske tilbud der kan stilles til rådighed for bande- og rockermedlemmer i exit fra miljøet. Hensigten med modellen er at skabe overblik over alle de mange eksisterende tiltag, der allerede er iværksat på de pågældende ministeriers områder, og dermed sikre opmærksomhed på, at der gøres brug af alle relevante tiltag. Modellen forudsættes i den forbindelse gennemført inden for rammerne af gældende lovgivning og uden gennemførelse af særregler for bande- og rockermedlemmer. Der lægges således ikke op til, at bande- og rockermedlemmer skal ”foran i køen” i forbindelse med myndighedernes behandling af sager om tilskud og støtte mv., eller i øvrigt skal have en positiv særbehandling i forhold til andre borgere i Danmark, hvis de pågældende vælger at forlade bande- og rockermiljøet.

Et centralt element i rammemodellen udgøres af den *lokale exit-enhed*, der etableres i den enkelte politikreds efter behov og i samråd med det lokale kredsråd, hvor politidirektøren og borgmestrene fra kommunerne i den pågældende politikreds er repræsenteret.

Rammemodellen er udarbejdet i tæt samarbejde mellem Justitsministeriet, Beskæftigelsesministeriet, Socialministeriet, Undervisningsministeriet, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, Integrationsministeriet, Kulturministeriet, Økonomi- og Erhvervsministeriet og Skatteministeriet. Kommunernes Landsforening har tillige været inddraget i drøftelserne om en national rammemodell.

2. En vej ud

Hvis man er kommet på afveje og endt som medlem i en bande- eller rockergruppering, men er motiveret for et liv uden for miljøet og uden kriminalitet, så skal samfundet kunne tilbyde en vej ud.

Politiet, kriminalforsorgen og kommunerne oplever, at der er personer med tilknytning til bande- og rockermiljøet, som er motiverede for at komme ud af miljøet. Det er erfaringen, at disse personer har behov for særlig hjælp og støtte for at komme på ret køl. Det kan således være svært at bryde ud af et organiseret kriminelt miljø af frygt for repressalier. Endvidere kan det være svært at bryde med en muligvis årelang kriminel løbebane, der kan være særdeles profitabel, og det kan være svært at overskue, hvilke muligheder der er for hjælp til uddannelse, arbejde, misbrugsbehandling mv.

Erfaringsmæssigt udøver bande- og rockermiljøerne en flerhed af kriminelle aktiviteter, herunder kriminalitet af alvorlig og organiseret karakter, med store konsekvenser for både kriminalitetens ofre og samfundet som helhed. Men også for bande- og rockermedlemmerne selv har tilknytning til miljøet alvorlige konsekvenser. Samfundet har således ikke kun en interesse i, men også en pligt til at tilbyde bande- og rockermedlemmer en vej ud af miljøet.

En effektiv indsats for at motivere, hjælpe og støtte personer, der vil bryde med bande- og rockermiljøet, bør bygge på et *tværsektorielt samarbejde* mellem de myndigheder, der kan tilbyde personer, som vil ud af bande- og rockermiljøet, nye muligheder inden for uddannelse, beskæftigelse, sociale tilbud og sundhedstilbud mv., og de myndigheder, der har den tætte kontakt til bande- og rockermedlemmerne, dvs. navnlig politiet og kriminalforsorgen. Det kræver således en målrettet og samlet indsats fra disse myndigheder, hvis denne gruppe af personer skal påvirkes til at leve et liv uden for bande- og rockermiljøet og uden kriminalitet.

2.1. Målgruppe

Rigspolitiets Nationale Efterforskningscenter (NEC) – der varetager den overordnede koordination af politiets samlede indsats imod kriminalitet begået af bander og rockere – monitorer personer med tilknytning til bande- og rockermiljøet i Danmark. NEC fokuserer på personer, der tilhører bande-grupperinger, som har en vis grad af organisering, og som begår alvorlig organiseret kriminalitet. Rigspolitiet vurderer, at der i øjeblikket (marts 2011) er omkring 110 bande- og rockergrupperinger i Danmark med i alt ca. 1.700 tilknyttede personer.

Regeringens rammemodel for exit-programmer til bande- og rockermedlemmer er målrettet de personer, som NEC til enhver tid har registreret som tilknyttet de forskellige bande- og rockergrupperinger i Danmark.

Målgruppen er således en snæver kreds af de allermest kriminelle personer i Danmark. Hertil kommer, at bande- og rockermedlemmer som oftest er dybt forankrede i miljøet. Ud over et fællesskab om kriminelle aktiviteter binder stærke sociale bånd og æresbegreber miljøet sammen. Erfarings-

mæssigt er det således svært at bryde ud af bande- og rockermiljøet. Det må derfor også forventes, at der kun vil være et lille antal personer, der ønsker eller kan motiveres til at indgå i et exit-program med henblik på at bryde ud af bande- og rockermiljøet.

Exit-programmer er naturligvis ikke kun relevante i forhold til de bande- og rockermedlemmer, som NEC er bekendt med. Også personer i andre kriminelle miljøer eller personer, der er på vej ind i bande- og rockermiljøet, kan have behov for støtte og hjælp til at komme ud af miljøet. Tilbud til denne gruppe af personer vil fortsat være forankret i det almindelige kriminalitetsforebyggende arbejde i eksisterende fora. Der kan være tale om mere overordnede fora i forbindelse med kriminalitetsforebyggende arbejde som f.eks. kredsrådene, lokalrådene, banderådene, SSP-samarbejdet mv., eller der kan være tale om fora, der – som f.eks. Københavns Kommunes exit-programmer for kriminelle og kriminalitetstruede unge over 18 år – i højere grad er målrettet indsatsen i forhold til at hjælpe personer ud af kriminelle miljøer.

2.2. Identifikation

Iværksættelse af exit-programmer forudsætter, at de bande- og rockermedlemmer, for hvem programmerne kan være relevante, identificeres. Det er i den forbindelse helt afgørende for, at indsatsen kan opnå resultater, at de personer, som indgår i et exit-forløb, reelt ønsker at forlade miljøet og søge et andet liv uden kriminalitet. Identifikationsprocessen skal tilrettelægges således, at der sker en vurdering heraf.

Kontakten mellem bande- og rockermedlemmerne og den exit-enhed, der lokalt nedsættes til koordinering af indsatsen (jf. nedenfor), kan etableres ved, at den pågældende selv retter henvendelse til myndighederne og udtrykker ønske om at indgå i et exit-program. Samtidig er det dog væsentligt, at myndighederne har en proaktiv tilgang til exit-indsatsen, så myndighederne – i de tilfælde hvor der er indikatorer for, at et bande- eller rockermedlem ønsker at forlade miljøet, men hvor den pågældende ikke nødvendigvis selv giver udtryk herfor – gør den pågældende opmærksom på mulighederne for at indgå i et exit-forløb.

Det er navnlig politiet og kriminalforsorgen – men også kommunerne – der har den tætte og hyppige kontakt til bande- og rockermedlemmerne, herunder de medlemmer der ønsker eller potentielt kan motiveres til at forlade miljøet og søge et andet liv uden kriminalitet. Det vil derfor navnlig være disse myndigheder, som vil være indgang for de personer, der ønsker at tage del i et exit-program, og som skal være opmærksomme på personer, der kunne motiveres til at indgå i et sådant program.

For politiets vedkommende gør det sig i første række gældende i forbindelse med efterforskningen og strafforfølgningen af personer med tilknytning til miljøet. Men den intensiverede politiindsats mod bande- og rockermiljøet, som politiet iværksatte i sensommeren 2008, har tillige medført, at politiet i forbindelse med den massive tilstedeværelse i miljøet og i forbindelse med straffesagsbehandlingen har hyppig kontakt til de forskellige grupperinger og deres medlemmer.

Kriminalforsorgen har ligeledes tæt og hyppig kontakt til personer i miljøet. Politiets indsats har således også afspejlet sig i et stigende antal af varetægtsfængslinger og domfældelser vedrørende personer med tilknytning til bande- og rockermiljøet. I øjeblikket (marts 2011) er lidt over 300 personer med tilknytning til bande- og rockermiljøet indsat i landets fængsler og arresthuse.

Ligeledes har landets kommuner kontakt til personer med tilknytning til bande- og rockermiljøet. Kontakten bliver som regel etableret via de sociale tilbud og indsatser i landets kommuner, herunder bl.a. socialcentre og beskæftigelses- og integrationsforvaltningerne (jobcentre) eller det lokale SSP-arbejde.

Der lægges med rammemodellen for exit-programmer op til, at kontakten som udgangspunkt skal gå videre til den lokale exit-enhed, der vil stå for koordineringen af og opfølgningen på exit-programmet, hvis det vurderes, at den pågældende reelt ønsker og kan indgå i et exit-forløb. Det gælder, uanset om identifikationen af de bande- og rockeredlemmer, der vil ud af miljøet, foretages af politiet, kriminalforsorgen, kommunerne eller andre myndigheder, og uanset, om det sker af egen drift eller via myndighedernes opsøgende arbejde.

Rigspolitiets Nationale Efterforskningscenter (NEC) vil bistå exit-enheden med bl.a. oplysninger om indikatorer for eller imod den pågældendes reelle ønsker og muligheder for at forlade bande- og rockermiljøet. NEC vil f.eks. i højere grad end den lokale exit-enhed kunne være opmærksom på, om de pågældende personer i andre dele af landet indgår i en sammenhæng og udviser en adfærd, som peger på, at den pågældende ikke har et reelt ønske om at indgå i et exit-program. Oplysninger fra Direktoratet for Kriminalforsorgen kan i den sammenhæng inddrages, hvis det pågældende bande- eller rockeredlem har været eller er indsat i en af kriminalforsorgens institutioner eller er under tilsyn af Kriminalforsorgen i frihed (KiF).

Både politiet, kriminalforsorgen og kommunerne oplever som nævnt ovenfor, at der er personer med tilknytning til bande- og rockermiljøet, som ønsker at komme ud af miljøet, og som således henvender sig til de pågældende myndigheder med henblik på at få hjælp hertil. Kontakten til de personer, der vil indgå i et exit-program, forventes på den baggrund også primært at blive etableret ved de pågældendes egen henvendelse til myndighederne.

Det forudsættes dog som nævnt samtidig, at myndighederne, herunder navnlig politiet, kriminalforsorgen og kommunerne, i det daglige arbejde er opmærksomme på personer med tilknytning til bande- og rockermiljøet, der – uden at de pågældende nødvendigvis giver direkte udtryk for det – kan motiveres til et liv uden for miljøet. NEC vil indsamle erfaringer om eventuelle indikatorer, som myndighederne i den forbindelse skal være opmærksomme på.

2.3. Koordination

Lokal exit-enhed

Den konkrete indsats i forhold til de bande- og rockermedlemmer, der vil ud af miljøet, vil primært blive iværksat og gennemført af de kommunale myndigheder, herunder særligt social- og sundhedsforvaltningen, beskæftigelses- og integrationsforvaltningen, uddannelsesforvaltningen og boligforvaltningen.

Politiet og kriminalforsorgen vil imidlertid også skulle inddrages, idet de som beskrevet ovenfor ofte vil have den indledningsvise kontakt til de pågældende – f.eks. i forbindelse med efterforskning eller eventuel afsoning i kriminalforsorgens institutioner og tilsyn af Kriminalforsorgen i frihed (KiF) – og idet navnlig politiet i kraft af den politimæssige indsats på området har det overordnede overblik over bande- og rockermiljøet.

Exit-programmet udføres på den baggrund på lokalt plan i et tæt samarbejde mellem særligt politiet, kriminalforsorgen og de kommunale myndigheder.

De steder, hvor der lokalt er behov for mere målrettet hjælp til personer, der vil ud af bande- og rockermiljøet, etableres der lokalt i de enkelte politikredse en *tværsektoriel exit-enhed*. Det forudsættes i den sammenhæng, at det er politidirektøren i den enkelte politikreds, der tager initiativ til, at enheden etableres.

Enheden sammensættes af repræsentanter fra politiet, kriminalforsorgen og de relevante kommuner. Enheden kan på ad hoc-basis i forbindelse med det enkelte exit-forløb, hvor det er relevant, inddrage andre myndigheder og eksterne organisationer eller interessenter til at bistå enheden.

Den lokale exit-enhed etableres efter behov og i samråd med det lokale *kredsraad*, hvor politidirektøren og borgmestrene fra kommunerne i den pågældende politikreds er repræsenteret. Det kan i den forbindelse besluttes, at exit-enheden skal etableres inden for rammerne af allerede eksisterende samarbejdsfora vedrørende indsatsen mod bande- og rockerkriminalitet; f.eks. i tilknytning til de *lokale banderåd* eller de *tværsektorielle lokale styregrupper*, der er under etablering i forbindelse med hotspot-projekter i udsatte boligområder. Det er således en lokal beslutning, om exit-enheden skal etableres inden for rammerne af et allerede eksisterende samarbejdsforum, eller om det lokalt findes mere hensigtsmæssigt at etablere et nyt forum hertil.

Den lokale exit-enhed har til opgave at koordinere og følge op på exit-programmerne for de bande- og rockermedlemmer, der forlader miljøet.

Enheden skal i første omgang vurdere, om de identificerede bande- og rockermedlemmer er egnede og villige til at indgå i et exit-program. Vurderingen foretages i samarbejde med Rigspolitiets Nationale Efterforskningscenter (NEC), der står for den nationale koordinering af indsatsen i form af vidensopsamling mv. Oplysninger fra Direktoratet for Kriminalforsorgen kan i den sammenhæng

inddrages, hvis det pågældende bande- eller rockermedlem har været eller er indsat i en af kriminalforsorgens institutioner eller er under tilsyn af Kriminalforsorgen i frihed (KiF).

Vurderer den lokale exit-enhed, at et bande- eller rockermedlem er motiveret og egnet til at indgå i et exit-forløb, skal enheden udarbejde et individuelt tilpasset exit-program i samarbejde med de relevante myndigheder, herunder især de sociale myndigheder. Enheden skal i den forbindelse vurdere, hvilke af de tilgængelige tilbud inden for de respektive myndigheders ressortområde der er relevante og egnede i forhold til den pågældende. I tilknytning hertil vurderer politiet, om der i forhold til den pågældende er behov for at supplere exit-programmet med tiltag omkring vidnebeskyttelse. Alle enhedens faste repræsentanter skal deltage i vurderingen af det indholdsmæssige i det enkelte exit-program med henblik på at sikre, at det enkelte program er dækkende og relevant for den pågældende. Det afgøres som hidtil af vedkommende ressortmyndighed, om et bestemt tiltag kan iværksættes som led i exit-programmet.

Enheden udpeger *en kontaktperson* i enheden, der som udgangspunkt skal forestå al kontakt mellem myndighederne og det pågældende bande- eller rockermedlem. Kontaktpersonen skal endvidere udforme et udkast til "kontrakt" om exit-forløbet (jf. nedenfor) med angivelse af de tiltag, der skal indgå i exit-programmet. Kontaktpersonen skal orientere exit-enheden om status for de enkelte del-elementer i exit-programmerne, herunder navnlig status for iværksættelse og gennemførelse af de enkelte tiltag.

Det vil normalt være relevant at udpege en af kommunernes repræsentanter i exit-enheden som kontaktperson, idet det må forventes, at størstedelen af tiltagene i de enkelte exit-programmer iværksættes og gennemføres af de forskellige forvaltninger i kommunen. Det vil imidlertid i hvert enkelt tilfælde bero på en konkret vurdering, hvem af exit-enhedens repræsentanter der mest hensigtsmæssigt kan varetage rollen som kontaktperson. Efter omstændighederne vil det således kunne være mere relevant at udpege en repræsentant fra politiet eller Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Kontrakt

Der udarbejdes en "kontrakt", der tiltrædes af den pågældende person og af de myndigheder, som har ansvaret for de enkelte tiltag. Kontrakten beskriver detaljeret, hvilke foranstaltninger de respektive myndigheder har mulighed for at iværksætte i forhold til den pågældende i forbindelse med gennemførelsen af exit-programmet. Kontrakten angiver i tilknytning hertil, hvilke myndigheder der har ansvaret for gennemførelsen af de enkelte foranstaltninger. Kontrakten beskriver endvidere, hvilke krav der til gengæld for det tilbudte i givet fald stilles til den pågældende (inden for rammerne af den relevante lovgivning).

Kontrakten udarbejdes efter hver enkelt persons individuelle behov og muligheder. Kontrakten kan i den forbindelse f.eks. indeholde tilbud og krav til den pågældende om uddannelse, arbejde eller arbejdsstræning, relokalisering (ny bopæl), behandling, herunder psykiatrisk eller misbrugsbehandling, krav om at afholde sig fra kontakt til visse personer og/eller miljøer samt ny kriminalitet, motivation og fastholdelse samt inddragelse af familie og andre. Kontrakten vil tillige beskrive tilbud

om og krav til et eventuelt identitetsskifte, hvis et sådant tiltag vurderes som en nødvendig foranstaltning. Eventuelle fastsatte vilkår i forbindelse med prøveløsladelse, betingende domme, samfundstjeneste og afsoning med fodlænke kan ligeledes omtales i kontrakten.

I de tilfælde hvor tiltagene i kontrakten ikke kan iværksættes med det samme, kan det være hensigtsmæssigt at opdele indgåelse af kontrakten i flere faser. I den indledende fase kan der således indgås aftale om, at myndighederne er villige til at udforme og gennemføre et exit-forløb, som det pågældende bande- eller rockermedlem tilsvarende er villig til at indgå i. Den efterfølgende fase af kontrakten kan herefter specificere, hvilke tiltag der er tale om, hvem der er ansvarlig for gennemførelsen heraf, samt tidshorisonten herfor.

Det bemærkes, at de tiltag, som kan indgå i exit-programmerne, allerede i dag er tilgængelige inden for den gældende lovgivning. Tiltagene er tilgængelige på samme vilkår for bande- og rockermedlemmer som for andre borgere i Danmark. Exit-programmet forudsættes således gennemført inden for rammerne af gældende lovgivning og uden gennemførelse af særregler eller nye tiltag vedrørende bande- og rockerrelaterede personer. Der er endvidere ikke lagt op til, at bande- og rockermedlemmer skal "foran i køen" i forbindelse med myndighedernes behandling af sager om tilskud og støtte mv.

Når kontrakten er indgået, påhviler det exit-enheden jævnligt at følge op på gennemførelsen af programmet og eventuelt tilpasse det efter behov. Enheden skal endvidere orientere NEC om, hvem der indgås kontrakt med, og om det indholdsmæssige i kontrakten. NEC skal tillige orienteres, hvis programmet justeres, ikke efterleves eller helt bortfalder.

Hvis exit-programmet indebærer, at vedkommende flytter til en anden kommune i en anden politikreds, aftales det med exit-enheden i denne anden politikreds, hvilken af de to exit-enheder der "holder snor" i gennemførelsen af exit-programmet.

NEC

Den nationale koordinering af exit-programmerne forankres i NEC, der har det nationale overblik over bande- og rockermiljøet, og således vil kunne inddrage relevant viden og erfaring fra de øvrige indsatsområder i relation til miljøet.

NEC bistår i den sammenhæng de lokale exit-enheder med oplysninger om indikatorer for eller imod den pågældendes reelle ønsker og muligheder for at forlade bande- og rockermiljøet til brug for de lokale exit-enheders vurdering af de pågældende personers egnethed til at indgå i et exit-program.

NEC indsamler endvidere viden og dokumentation om de lokalt etablerede exit-programmer, så der kan ske en løbende evaluering af rammemodellen for exit-programmer, og så der på tværs af landet kan drages nytte af de enkelte enhedernes erfaringer. Exit-enhederne kan på den måde via NEC trække på erfaringerne fra de øvrige exit-enheder i forbindelse med udformningen af de enkelte

exit-programmer. Erfaringerne med udformningen og udførelsen af exit-programmerne vil tillige kunne indgå i det løbende samarbejde, der i øvrigt på forskellig vis finder sted mellem politikredse og Rigspolitiet.

Herudover kan NEC på baggrund af de indsamlede erfaringer, i det omfang der er behov herfor, etablere kurser og uddannelse til de lokale exit-enheder.

Udveksling af oplysninger

Det tværsektorielle samarbejde om udførelse af exit-programmer medfører, at politiet, kriminalforsorgen og de i øvrigt involverede myndigheder vil udveksle oplysninger, herunder følsomme oplysninger om de enkelte bande- og rockermedlemmer, der ønsker eller kan motiveres til at forlade miljøet.

Det bemærkes i den forbindelse, at myndighederne uden pågældendes samtykke kan udveksle sådanne oplysninger i medfør af retsplejelovens § 115, stk. 1, hvorefter politiet kan videregive oplysninger om enkeltpersoners rent private forhold til andre myndigheder, hvis videregivelsen må anses for nødvendig af hensyn til 1) det kriminalitetsforbyggende samarbejde (*SSP-samarbejdet*), 2) politiets samarbejde med de sociale myndigheder og social- og behandlingspsykiatrien som led i indsatsen over for socialt udsatte personer (*PSP-samarbejdet*), eller – pr. 1. april 2011 – 3) samarbejdet mellem kriminalforsorgen, de sociale myndigheder og politiet som led i indsatsen over for dømte, der løslades fra institutioner under kriminalforsorgen, og dømte under 18 år, der løslades fra institutioner mv. uden for kriminalforsorgen, hvor de er anbragt i henhold til straffuldbyrdslovens § 78, stk. 2 (*KSP-samarbejdet*).

Efter retsplejelovens § 115, stk. 2, kan en myndighed i samme omfang som efter stk. 1 videregive oplysninger om enkeltpersoner til politiet og andre myndigheder, der indgår i de former for samarbejde, som er nævnt i stk. 1, så længe oplysningerne ikke videregives med henblik på efterforskning af straffesager. Hvis selvejende institutioner, der løser opgaver for det offentlige inden for social- og undervisningsområdet eller social- og behandlingspsykiatrien, inddrages i SSP-, PSP- eller KSP-samarbejdet, kan der i samme omfang som efter bestemmelsens stk. 1 og stk. 2 udveksles oplysninger mellem myndighederne og institutionerne, jf. retsplejelovens § 115, stk. 3. Det bemærkes, at § 115, stk. 3, pr. 1. april 2011 er ændret således, at bestemmelsen udover social- og undervisningsområdet nu tillige omfatter beskæftigelsesområdet.

Som det fremgår, kan de myndigheder, der samarbejder om tilrettelæggelsen af et exit-program, i medfør af retsplejelovens § 115 udveksle følsomme oplysninger om de pågældende personer uden deres samtykke. Det bemærkes samtidig, at en sådan udveksling uden samtykke normalt alene vil finde sted i den indledende fase, idet de pågældende personer forventes at samtykke til udvekslingen, i forbindelse med at de tilkendegiver, at de vil indgå i exit-programmet.

Tavshedspligt

Bande- og rockermedlemmer, der har et ønske om at indgå i et exit-program, vil som oftest stå i en særdeles sårbar situation i forhold til miljøet. Det er på den baggrund af helt afgørende betydning, at de myndighedsrepræsentanter, der er involveret i et exit-forløb, er opmærksomme på tavshedspligten.

Efter forvaltningslovens § 27, stk. 1, har den, der virker inden for den offentlige forvaltning, tavshedspligt, når en oplysning ved lov eller anden gyldig bestemmelse er betegnet som fortrolig, eller når det i øvrigt er nødvendigt at hemmeligholde den for at varetage væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser, herunder bl.a. enkeltpersoners interesse i at beskytte oplysninger om deres personlige forhold.

Det forudsættes således, at de oplysninger, som repræsentanterne i exit-enheden kommer i besiddelse af om de enkelte bande- og rockermedlemmer – herunder navnlig pågældendes identitet og at den pågældende person ønsker at forlade miljøet – ikke udbredes til andre personer end dem, der er involveret i exit-forløbet.

Hvis et bande- eller rockermedlem retter henvendelse til myndighederne om mulighederne for at indgå i et exit-program, men af forskellige årsager ender med ikke at indgå i programmet, forudsættes det i den sammenhæng, at den person, som den pågældende har rettet henvendelse til, og repræsentanterne i exit-enheden ikke udbreder oplysninger om den pågældende persons henvendelse til andre udenforstående personer og myndigheder.

Det må således anses for helt centralt for udbredelsen af exit-programmer, at de pågældende bande- og rockermedlemmer kan forvente, at oplysninger som udgangspunkt holdes inden for en så snæver kreds som muligt. Dette skal også ses i lyset af, at oplysninger om personer, der ønsker at udtræde af bande- eller rockergrupper, ofte er meget følsomme, og at det kan være forbundet med alvorlig fare for de pågældende, hvis oplysninger kommer de forkerte personer i hænde.

3. Elementer i et exit-program

Der findes en lang række tilbud, som vil kunne indgå i et exit-program. Det er centralt, at de samarbejdende myndigheder får et overblik over, hvad der kan tilbydes de personer med tilknytning til bande- og rockergrupperingerne, som ønsker at forlade miljøet, og at der sker en koordinering mellem myndighederne med henblik på den bedst mulige udformning, motivation, gennemførelse og opfølgning på exit-programmet.

Der kan ikke siges noget generelt om, hvilke personer der vil benytte sig af tilbuddet om et exit-program, og derfor heller ikke noget om, hvilke behov der generelt skal dækkes hos den enkelte person, der ønsker at forlade en af bande- og rockergrupperingerne i Danmark.

Justitsministeriets Forskningskontor har for nylig (januar 2011) offentliggjort en rapport, der kortlægger bande- og rockermedlemmers sociale baggrund. Rapporten fastslår, at der er en bred aldersspredning blandt bande- og rockermedlemmerne. Der er personer af både dansk og fremmed etnisk, ikke-vestlig baggrund. Indkomstgrundlaget spænder fra modtagelse af overførselsindkomster til forholdsvis høje indtægter fra fast arbejde. Uddannelsesniveaut er ligeledes forskelligt. Der ses således både at være erhvervsuddannede og ikke-uddannede bande- og rockermedlemmer. Nogle ejer fast ejendom, mens andre er bosiddende i socialt belastede boligområder. Også i den familiemæssige baggrund ses der betydelige forskelle. Der er således medlemmer med stærke og stabile familiemæssige relationer, mens andre ikke har en ligeså stabil familiebaggrund. Det eneste fælles-træk er, at samtlige registrerede bande- og rockermedlemmer er mænd.

Bande- og rockermedlemmerne har således en uensartet profil og dermed forskelligartede behov for myndighedernes bistand til at bryde ud af miljøet.

Det er derfor afgørende for en vellykket indsats i forhold til udformningen af exit-programmerne, at den nationale rammemodel dækker en bred vifte af mulige tiltag, der kan være relevante i forhold til den enkeltes behov. Modellen samler alle de mange velfungerende eksisterende tiltag, der allerede er iværksat på de pågældende ministeriers områder, så de myndigheder, der skal koordinere indsatsen, har et bedre overblik over, hvilke tiltag der kan være relevante at tilbyde personer med tilknytning til bande- og rockermiljøet, som er motiveret for et liv uden for miljøet.

De oplyste tiltag vil kunne indgå i det enkelte program, der udarbejdes af exit-enheden, idet hvert program samtidig tilpasses de individuelle behov hos de pågældende personer, der ønsker at forlade miljøet. Et specifikt exit-program behøver således ikke omfatte alle de nævnte tiltag, ligesom der konkret kan tænkes at indgå andre tiltag end dem, der er omtalt nedenfor.

Exit-programmerne vil typisk komme til at omfatte flere af følgende tiltag:

3.1. Ny bopæl

Det er helt afgørende for exit-programmets succesfulde gennemførelse, at rocker- og bandemedlemmer, der ønsker og er motiverede for et liv uden for miljøet, ikke dagligt skal konfronteres med det miljø, den pågældende forsøger at lægge bag sig. Exit-programmet skal derfor kunne give personer, der har behov herfor, en mulighed for også fysisk at forlade miljøet. Det er således vigtigt, at f.eks. bande- eller rockermedlemmet, der er bosat med sin familie i et socialt belastet boligområde tæt på sin tidligere omgangskreds, der stadig er tilknyttet en af de bande- og rocker-relaterede grupperinger, kan skifte bopæl.

Tiltag vedrørende boliganvisning og flyttetilskud vil derfor efter omstændighederne være relevante i forhold til exit-programmet.

3.1.1. Boliganvisning

Ifølge almenboligloven skal en almen boligorganisation stille indtil hver fjerde ledige bolig til rådighed for kommunalbestyrelsen til løsning af påtrængende boligsociale opgaver i kommunen. Kommunalbestyrelsen har mulighed for at anvise en af de tilgængelige boliger til bl.a. bande- og rockermedlemmer, hvis de pågældende efter en konkret vurdering skønnes at have et påtrængende boligsocialt behov.

Kommunen er i forbindelse med boliganvisningen forpligtet til at vurdere, om det er hensigtsmæssigt at anvise en boligsøgende med store sociale problemer til et boligområde, der i forvejen huser mange socialt udsatte beboere.

For yderligere at sikre disse hensyn er det i forbindelse med udmøntningen af regeringens ghettostrategi vedtaget, at personer, der løslades fra fængsel, ikke anvises en bolig i et ghettoområde. Hermed mindskes risikoen for, at den nyligt løsladte på grund af naboskab med andre tidligere kriminelle falder tilbage i kriminalitet.

Kommunalbestyrelsens anvisningsret til ledige almene boliger er således med til at give kommunen mulighed for at løse sine boligsociale forpligtelser over for socialt udsatte borgere i kommunen.

Kommunen kan ikke anvise borgere en bolig i en anden kommune. I nogle tilfælde vil det imidlertid være mere hensigtsmæssigt, at en borger med boligsociale behov bosætter sig uden for sin hidtidige bopælskommune, f.eks. som led i et exit-program. I sådanne tilfælde har kommunerne mulighed for at indgå frivillige aftaler om, at en boligsøgende tilbydes en ledig bolig uden for sin oprindelige opholdskommune.

Med henblik på at imødegå økonomiske barrierer for at en kommune vil acceptere en borger med påtrængende boligsociale behov fra en anden kommune, kan kommunerne indbyrdes aftale, at den tidligere opholdskommune fortsat afholder udgifterne til visse sociale og beskæftigelsesmæssige

ydelse til en borger. En sådan aftale kan omfatte udgifter til hjælp efter lov om individuel boligstøtte, lov om social service, lov om aktiv socialpolitik, lov om en aktiv beskæftigelsesindsats og eventuel pension.

3.1.2. Flyttetilskud og tilskud til en ny start et nyt sted

Ifølge almenboligloven kan kommunerne tilbyde beboere i et boligområde, hvor der er behov for at stimulere fraflytningen, et økonomisk tilskud til at flytte og etablere sig i en anden bolig i kommunen. Kommunalbestyrelsen kan i den forbindelse beslutte, hvem der skal tilbydes flytte- og etableringstilskud, og hvor de kan flytte hen, hvis tilskuddet skal kunne gives. Kommunen kan ikke efter almenboligloven yde flyttetilskud til en flytning ud af kommunen.

3.2. Beskæftigelse

Beskæftigelse kan mindske risikoen for, at bande- og rockermedlemmer, der forsøger at forlade miljøet, falder tilbage i kriminalitet. Derfor kan en alternativ levevej for nogle bande- og rockermedlemmer bestå i, at de som led i exit-programmet tilbydes hjælp med henblik på beskæftigelse. Særligt i forhold til bande- og rockermedlemmer, der som led i exit-programmet fraflytter deres hidtidige kommune og dermed potentielt deres arbejde, kan det som en del af exit-programmet være relevant at se på, hvilke muligheder der er for beskæftigelse i tilflytningskommunen.

Både bande- og rockermedlemmer, der er under offentlig forsørgelse men også selvforsørgere, kan efter omstændighederne have behov for bistand i forbindelse med at finde (ny) beskæftigelse.

3.2.1. Personer i offentlig forsørgelse

Lov om en aktiv beskæftigelsesindsats danner grundlag for den indsats, der finder sted gennem jobcentre. Ifølge loven har ledige ret og pligt til aktive tilbud, hvad enten de modtager dagpenge, kontanthjælp eller starthjælp. Selv om beskæftigelseslovgivningen og -indsatsen ikke som sådan er målrettet bestemte grupperinger, er lovens redskaber til gavn for ledige, der har svært ved at finde og bevare job, herunder bande- og rockermedlemmer, der indgår i et exit-forløb.

I forbindelse med beskæftigelsesindsatsen er der således mulighed for tilbud om kontaktførelse, vejledning og opkvalificering, virksomhedspraktik og job med løntilskud, ligesom der er muligheder for mentorstøtte og tiltag, der sigter mod at hjælpe den ledige med problemer, der ligger ud over ledigheden. Der er dermed mulighed for en individuel, fleksibel og tæt kontakt og opfølgning, der understøtter den enkeltes tilbagevenden til arbejdsmarkedet.

Kontaktførelsen er et individuelt og fleksibelt forløb, der tilrettelægges under hensyntagen til personens ønsker og forudsætninger og til arbejdsmarkedets behov. I forløbet indgår der individuelle samtaler, hvor der er fokus på job og jobsøgning.

Vejledning og opkvalificering er et kort forløb, der kan tilbydes til ledige, der har brug for at få afdækket og udviklet faglige, sociale og personlige kompetencer for lettere at opnå uddannelse eller beskæftigelse.

Personer, der modtager dagpenge, har også mulighed for at deltage i en uddannelse efter eget valg i op til 6 uger (f.eks. inden for grundskolen, det gymnasiale niveau eller erhvervsrettet voksen- og efteruddannelse).

Der er også mulighed for at deltage i særligt tilrettelagte projekter. Disse projekter er tilbud, der tilrettelægges af kommunen til ledige med særlige behov. I projektet kan der f.eks. indgå en praktikperiode og danskundervisning. Tilbuddet har til formål at udvikle den enkelte og styrke muligheden for, at vedkommende bliver opkvalificeret til arbejdsmarkedet.

Virksomhedspraktik er tilbud på en rigtig arbejdsplads, hvor den lediges kompetencer kan blive opbygget og videreudviklet. For unge kan tilbuddet bl.a. bruges til at afklare og motivere til valg af uddannelse. Løntilskudsansættelse er et tilbud, hvor den ledige får styrket sine kvalifikationer med henblik på ordinær ansættelse.

Der er endvidere mulighed for at tildele en mentor til personer, der begynder i ordinære job, i aktive tilbud eller uddannelse. Mentoren kan hjælpe med faglige opgaver og spørgsmål, men også med forhold vedrørende det sociale og det personlige, hvis disse elementer er afgørende for tilknytningen til arbejdsmarkedet.

Der kan ydes tilskud til hjælpemidler i form af undervisningsmateriale, arbejdsredskaber og mindre arbejdspladsindretninger til en person, der deltager i vejledning og opkvalificering, virksomhedspraktik og løntilskudsansættelse, såfremt hjælpemidlet er nødvendig for at deltage i tilbuddet eller på grund af f.eks. nedsat eller begrænset funktionsevne eller arbejdsevne hos modtageren.

Der er fastsat en række regler for tilbuddenes varighed. Hovedreglen for f.eks. virksomhedspraktik er, at en person kan modtage tilbuddet i op til 4 uger. For personer på kontanthjælp er der mulighed for forlængelse i op til 13 uger og i nogle tilfælde op til 26 uger, hvis personen har problemer ud over ledighed.

På baggrund af den lediges ønsker og kvalifikationer samt behovene på arbejdsmarkedet udarbejdes der en jobplan for den enkelte person. Jobplanen indeholder de tilbud, der giver den ledige den hurtigste vej til arbejdsmarkedet.

Aftalen ”Flere unge i uddannelse og job”

Aftalen ”Flere unge i uddannelse og job” blev indgået i 2009 med henblik på at få flere (udsatte) unge i job og uddannelse. Aftalen sætter fokus på øget samarbejde mellem Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU), uddannelsesinstitutioner og jobcentre for at sikre en koordinerende og sammenhængende indsats, hvor de unge ikke tabes mellem de forskellige myndigheder.

Initiativerne i aftalen skal sikre, at de unge ikke overlades til sig selv, men i stedet kommer i uddannelse, job eller aktive tilbud, hvilket bl.a. mindsker risikoen for marginalisering og dermed risikoen for, at unge færdes i kriminelle miljøer og får tilknytning til bander.

Blandt initiativerne i aftalen kan nævnes:

Fritidsjob-initiativet, som bl.a. bidrager til at holde kriminalitetstruede unge væk fra gaderne.

Aktive tilbud til unge, så unge uden uddannelse og job ikke overlades til sig selv, men får mulighed for at komme ud i det virkelige liv og lære, hvad det vil sige at være på en rigtig arbejdsplads.

Læse-/skrivetest og -kurser, så unge med svage forudsætninger får mulighed for at deltage i uddannelse og job.

Bedre koordinering mellem myndigheder i form af bedre dataudveksling, så de unge ikke ”falder mellem to stole” mellem de forskellige myndigheder.

Som led i Unge-aftalen er *Projekt High:Five* – som blev iværksat i 2006 – blevet styrket. Projektet er målrettet personer i alderen 15-25 år, som er i risiko for at blive marginaliseret på grund af kriminalitet. Formålet med projektet er i tæt samarbejde mellem kommuner, politikredsene, lokale interessenter, Direktoratet for Kriminalforsorgen og et stort antal private virksomheder at skabe kontakter, så de unge kan komme i virksomhedspraktik og efterfølgende i ordinær beskæftigelse eller uddannelse. Projektet retter sig primært mod knapt så belastede kriminelle unge.

3.2.2. Selvforsørgere

Personer, der ikke har et job og ikke er offentligt forsørgede, har ligesom ledige i offentlig forsørgelse mulighed for at modtage aktive tilbud og visse tillægsydelser. Udover vejledning og opkvalificering, virksomhedspraktik og job med løntilskud er der også for selvforsørgere mulighed for mentorstøtte og tiltag, der sigter mod at hjælpe den pågældende med problemer, der ligger ud over ledigheden. Tilbuddene gives af jobcentret efter en konkret vurdering.

3.3. Uddannelse

Bande- og rockermedlemmer, der ønsker at forlade miljøet, skal kunne tilbydes et alternativ til deres hidtidige levevej. For nogle bande- og rockermedlemmer betyder det, at de skal have mulighed for at uddanne eller videreuddanne sig med henblik på senere beskæftigelse. En succesfuld gennemførelse af exit-programmet forudsætter derfor tillige, at personer, der indgår i et exit-forløb, kan tilbydes et uddannelsesforløb. For nogle bande- og rockermedlemmer kan det således være relevant, at påbegynde et uddannelsesforløb, hvor grundlæggende færdigheder inden for f.eks. dansk og matematik kan opbygges, eller at påbegynde en erhvervsuddannelse. For andre vil det snarere være relevant at efter- eller videreuddanne sig inden for et allerede tillært fag.

Hvilken uddannelse, der kan tilbydes i det enkelte bande- eller rockermedlem, afhænger af pågældendes kvalifikationer, og skal tilpasses den pågældende persons ønsker og muligheder for at gennemføre uddannelsesforløbet. Navnlig uddannelser inden for voksen- og efteruddannelsessystemet samt erhvervsuddannelserne og videreuddannelserne i det ordinære uddannelsessystem vil efter omstændighederne være relevante i forhold til exit-programmet.

3.3.1. Det ordinære uddannelsessystem

Erhvervsuddannelser

En erhvervsuddannelse er en praktisk betonet uddannelse af en varighed mellem 1½ år og 5½ år, hvor en stor del af uddannelsen foregår i en praktikvirksomhed, f.eks. inden for teknik, mekanik, formgivning, byggeri, maskiner, jordbrug, levnedsmidler eller handel og service. Uddannelsen tilrettelægges med udgangspunkt i den enkelte persons kvalifikationer. Adgangskravet er, at man har afsluttet 9. eller 10. klasse. En erhvervsuddannelse giver mulighed for beskæftigelse, men også for videreuddannelse.

Videregående uddannelser

Erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelserne er selvstændige forløb, der sigter mod et specifikt erhvervs- eller professionsområde, f.eks. radiograf, pædagog, bygningskonstruktør eller sygeplejerske. Begge typer af uddannelse kvalificerer den studerende til at varetage erhvervsfunktioner samt til videreuddannelse. En erhvervsakademiuddannelse varer 1½ til 2½ år og en professionsbacheloruddannelse varer 3-4 år. Adgangskravet er en gymnasial uddannelse eller en relevant erhvervsuddannelse. Derudover kan der være specifikke krav med hensyn til fag og niveau.

3.3.2. Voksen- og efteruddannelsessystemet

Almen voksenuddannelse

Forberedende voksenundervisning (FVU) er for personer over 18 år, der ønsker at blive bedre til at læse, skrive og regne. FVU er et fleksibelt tilbud hvad angår niveau, undervisningens placering på dagen, undervisningens længde og starttidspunkter. FVU er gratis og giver mulighed for videreuddannelse.

Almen voksenuddannelse (AVU) er et tilbud til voksne over 18 år, der ønsker at forbedre deres kundskaber i en række almene fag f.eks. edb, matematik og samfundsfag. Uddannelsens varighed afhænger af, hvilke fag man vælger og antallet heraf. Efter en konkret vurdering af ansøgerens forudsætninger træffer uddannelsesinstitution afgørelse om optagelse på de forskellige fag og niveauer eller forløb. AVU styrker mulighederne på arbejdsmarkedet og giver mulighed for videreuddannelse. Der opkræves deltagerbetaling.

Hf-enkeltfag er en teoretisk uddannelse inden for humaniora, naturvidenskab og samfundsvidenskab. Uddannelsens varighed afhænger af, hvilke fag der vælges og antallet heraf. Hf-enkeltfag giver mulighed for videreuddannelse og øger deltagerens muligheder på arbejdsmarkedet. Optagelse på Hf-enkeltfag kan normalt tidligst ske et år efter afsluttet 9. klasse. Der opkræves deltagerbetaling.

Erhvervsrettede voksen- og efteruddannelser

Arbejdsmarkedsuddannelser (AMU) er korterevarende uddannelser målrettet ufaglærte og faglærte. AMU består af ca. 3.000 forskellige voksen- og efteruddannelser, herunder udvalgte enkeltfag fra

erhvervsuddannelser. AMU giver den enkelte mulighed for løbende at tilegne sig kvalifikationer og kompetencer, som efterspørges på arbejdsmarkedet. AMU har således til formål at sikre, at medarbejdere er bedre rustet til at imødekomme udfordringerne på fremtidens arbejdsmarked. Der opkræves deltagerbetaling.

AMU for flygtninge og indvandrere er målrettet flygtninge og indvandrere, som ikke vil kunne få et tilstrækkeligt udbytte af at deltage i AMU's ordinære tilbud. AMU for flygtninge og indvandrere tager udgangspunkt i målgruppens særlige forudsætninger og behov, hvorved det bliver muligt for denne persongruppe at opkvalificere sig både fagligt, sprogligt og kulturelt med henblik på det danske arbejdsmarked.

Træningsskolens Arbejdsmarkedsuddannelser (TAMU) er primært rettet mod personer mellem 18 og 30 år, som har vanskeligt ved at gennemføre en uddannelse eller at opnå arbejde på grund af personlige og sociale forhold. TAMU er praktisk tilrettelagt, hvor færdigheder fortrinsvis tilegnes gennem praksis og i mindre grad via formaliseret, teoretisk undervisning. Uddannelsen er derudover individuelt tilrettelagt som et samlet forløb, der kan gennemføres på 30 uger. Det er målet, at alle elever efter gennemført uddannelse skal opnå arbejde eller fortsætte en videreuddannelse.

Grundlæggende voksenuddannelse (GVU) er for voksne, der ønsker at gennemføre en erhvervsuddannelse. Erhvervsuddannelsen svarer til den tilsvarende ungdomserhvervsuddannelse. Tidligere uddannelse og relevant erhvervs erfaring suppleret med bl.a. erhvervsuddannelseselementer og arbejdsmarkedsuddannelser stykkes sammen til en formel erhvervsuddannelse. Optagelse forudsætter, at man er 25 år, har mindst 2 års relevant erhvervs erfaring og har forudsætninger svarende til grundskolens afgangsniveau i fag, der er relevante for uddannelsen.

De videregående voksenuddannelser (VVU) er en modulopbygget videre- og efteruddannelse på erhvervsakademiveau. De enkelte moduler kan gennemføres som enkeltfag. VVU er inddelt inden for følgende tre områder: 1) det merkantile område, 2) det tekniske område og 3) sundhed, pædagogik og forvaltning. Uddannelsernes varighed er ét år, men uddannelserne tilrettelægges oftest på deltid. Optagelse på VVU forudsætter, at ansøgeren har gennemført en ungdomsuddannelse eller en uddannelse på tilsvarende niveau. Der opkræves deltagerbetaling.

Diplomuddannelser er en modulopbygget videre- og efteruddannelse på bachelorniveau inden for en lang række fagområder, bl.a. pædagogik, sundhed, merkantil, teknik og samfund. En diplomuddannelses varighed er ét år, men uddannelsen tilrettelægges oftest på deltid. Optagelse på en diplomuddannelse forudsætter, at ansøgeren har en erhvervsakademiuddannelse, professionsbacheloruddannelse eller en videregående voksenuddannelse. Der opkræves deltagerbetaling.

3.4. Misbrugsbehandling

Misbrug af forskellig karakter kan være en medvirkende årsag til, at bande- og rockermedlemmer finder det uoverskueligt at forlade miljøet og leve et liv uden kriminalitet. Forskellige former for

misbrug er karakteristiske for miljøet, herunder narkotika-, alkohol-, og steroidmisbrug, og miljøet muliggør som oftest i højere grad disse typer misbrug. F.eks. er forskellige former for euforiserende stoffer lettere tilgængelige i miljøet, ligesom udbyttet fra de kriminelle aktiviteter er med til at finansiere det som oftest meget bekostelige misbrug. Det er på den baggrund afgørende for indsatsen, at der som led i et exit-program kan tilbydes misbrugsbehandling.

Navnlig behandlinger for stofmisbrug, alkoholmisbrug, steroidmisbrug samt behandling for ludomani vil efter omstændighederne være relevante i forhold til exit-programmerne.

3.4.1. Stofmisbrug

Kommunerne er forpligtet til at tilbyde social behandling for stofmisbrug til stofmisbrugere. For den sociale misbrugsbehandling gælder i øvrigt en behandlingsgaranti, hvorefter behandlingen skal iværksættes senest inden 14 dage efter en misbrugers henvendelse til kommunen med ønske om at komme i behandling. Inden for tidsfristen på 14 dage skal der ske en nærmere udredning i tæt samarbejde med stofmisbrugeren. Misbrugere visiteres til et individuelt behandlingsforløb på baggrund af en faglig vurdering og med stor vægt på brugernes egne ønsker, og der skal udarbejdes en handlingsplan over behandlingsforløbet. Kommunerne er tillige forpligtede til under nærmere betingelser at tilbyde stofmisbrugere vederlagsfri lægelig behandling; primært i form af undersøgelse for og behandling af misbruget/afhængigheden, men også i form af undersøgelse for og sikring af behandling af de fysiske og psykiske problemstillinger knyttet til stofmisbruget.

Den kommunale handleplan over behandlingsforløbet vil i givet fald skulle udformes i lyset af de tiltag, der indgår som et led i exit-programmet med henblik på at tilvejebringe en sammenhængende og helhedsorienteret indsats. Det er kommunens opgave at sikre den fornødne sammenhæng mellem den sociale behandling og den lægelige behandling for stofmisbrug samt med den øvrige støtte, der indgår i exit-programmet for det enkelte bande- eller rockermedlem.

3.4.2. Alkoholmisbrug

Kommunerne er forpligtet til at tilbyde alkoholbehandling vederlagsfrit til alkoholmisbrugere. For alkoholbehandlingen gælder der i øvrigt en behandlingsgaranti, hvorefter behandling skal iværksættes senest 14 dage efter, at alkoholmisbrugeren har henvendt sig til kommunen med ønske om at komme i behandling. Alkoholbehandling kan tilbydes som ambulant, dag- og døgnbehandling. Ved tilrettelæggelse af tilbuddet skal kommunen sikre, at der er et tilstrækkeligt udbygget behandlingstilbud, som også tilgodeser særlige udsatte grupper.

3.4.3. Steroidmisbrug

Steroidmisbrug medfører ofte en række fysiske og psykiske lidelser, hvorfor behandlingen kræver lægelig ekspertise fra flere forskellige specialeområder. Disse specialer er til stede i det eksisterende sundhedsvæsen i somatisk eller psykiatrisk regi og er på hvert deres felt klædt på til at tage hånd om de skadevirkninger, der følger med et steroidmisbrug.

3.4.4. Ludomani

Indenrigs- og Sundhedsministeriet administrerer en pulje, der kan søges af private behandlingshjem og -institutioner, som kan påtage sig behandling for ludomani. Behandlingen er målrettet egentlige ludomaner og problemspillere, dvs. spillere, der har et egentligt misbrug, og spillere, der har vanskeligt ved at styre spilletrangen.

3.5. Behandling for psykiske problemer

En årelang kriminel karriere, misbrugsproblemer, socialt belastende arv mv. kan erfaringsmæssigt være kendetegnende for bande- og rockermedlemmers livsforløb. Et opgør med en sådan fortid kan have store psykiske konsekvenser. Det er derfor væsentlig, at bande- og rockermedlemmer, der forlader miljøet, kan tilbydes behandling for psykiske problemer i det omfang, de vurderes at have behov herfor.

Der ydes behandling til personer med psykiske lidelser forskellige steder i sundhedsvæsenet alt efter sygdommens sværhedsgrad.

Personer med sværere psykiske lidelser bliver typisk undersøgt, modtager ambulante behandling eller bliver indlagt til behandling i sygehusregi. Distriktspsykiatrien tager sig typisk af de komplekse ambulante forløb for kroniske og langvarigt syge, der har brug for en vedvarende tværfaglig indsats og sociale støttetiltag, mens behandling af patienter med psykiske problemstillinger, f.eks. lettere angst eller lettere depression, i vid udstrækning sker hos den praktiserende læge. Lægen kan tilbyde medicinsk behandling, f.eks. antidepressiv medicin, og i mange tilfælde give samtaleterapi.

Behandling af psykiske lidelser i hospitalsregi og hos almen praktiserende læge og praktiserende psykiater er vederlagsfri.

Herudover kan personer med psykiske lidelser i visse tilfælde modtage tilskud til psykologhjælp. Det gælder f.eks. unge mellem 18 og 37 år med let til moderat depression, ofre for vold, personer der har forsøgt selvmord samt pårørende til personer, der er alvorligt psykisk syge, eller personer, der har været udsat for seksuelle overgreb som barn eller ung. Tilskud til psykologbehandling forudsætter, at patienten er henvist af en læge, og henvisningen skal som hovedregel udstedes inden for seks måneder efter den begivenhed, der er årsag til henvisningen.

3.6. Særlig støtte i forhold til mindreårige

I det omfang mindreårige bande- eller rockermedlemmer har sociale problemer – f.eks. som følge af en opvækst hos ressourcetsvage forældre – kan kommunerne tildele særlig støtte efter kapitel 11 i lov om social service med henblik på at afhjælpe problemerne. Gruppen af mindreårige tidligere bandemedlemmer formodes dog ikke at være stor.

Af retssikkerhedsloven følger det, at det som udgangspunkt er den kommune, hvor barnets eller den unges forældremyndighedsindehaver har ophold, som skal yde særlig støtte til barnet eller den un-

ge. Børn og unge, som er anbragt uden for hjemmet, får dog særskilt opholdskommune i den kommune, som har truffet afgørelse om anbringelsen. Det betyder, at det i de tilfælde er denne kommune, som har pligt til at iværksætte støtteforanstaltninger.

Særlig støtte kan gives til alle børn og unge, som har behov herfor på grund af sociale, psykiske eller fysiske problemer. Hjælpen kan spænde fra en anbringelse uden for hjemmet til f.eks. tildeling af en mentor/kontaktperson eller anden hjælp, der har til formål at yde rådgivning, behandling eller praktisk og pædagogisk støtte.

3.7. Bistand fra SKAT

Den intensiverede politimæssige indsats mod kriminalitet begået af bande- og rockermedlemmer og den styrkede brug af Al Capone-modellen har medført, at flere bande- og rockermedlemmer har en betragtelig gæld til det offentlige. Det er på den baggrund relevant, at der i forhold til de bande- og rockermedlemmer, der indgår i et exit-forløb, kan indgås finansielle afdragsordninger i relation til offentlig gæld. Herudover kan det efter omstændighederne være relevant at tilbyde skattemæssig vejledning i forbindelse med f.eks. opstart af virksomhed.

3.7.1. Afdragsordninger

SKAT har efter inddrivelsesbekendtgørelsen mulighed for at indgå afdragsordninger med personer i forbindelse med inddrivelse af gæld til det offentlige. SKAT kan således indgå afdragsordninger, der fastsættes af inddrivelsesmyndigheden med udgangspunkt i det såkaldte tabeltræk, i en konkret betalingsevnevurdering, eller, hvis der ikke foreligger oplysning om skyldnerens indkomst, i gældens størrelse samt kulanceaftaler, hvorefter restancemyndigheden tiltræder et forslag til afdragsordning fra skyldneren.

Kulanceaftaler kan anvendes, når særlige forhold taler derfor, og når restancen afvikles inden for en rimelig tidshorizont. Det er en forudsætning for indgåelse af kulanceaftaler, at skyldneren kommer med et forslag til en afdragsordning, der indebærer et mindre afdrag end afdrag fastsat efter tabeltrækket og/eller betalingsevnevurderingen, og at restancemyndigheden uden yderligere dokumentation kan tiltræde forslaget.

Endelig har SKAT mulighed for at bevillige henstand, når skyldneren ikke aktuelt har betalingsevne, eller når særlige omstændigheder i øvrigt taler derfor.

3.7.2. Vejledning

SKAT udøver en omfattende vejledningsindsats bl.a. i forbindelse med opstart af virksomhed og til iværksættere, hvor de mest almindelige regler inden for moms og skat i forbindelse med opstart af virksomhed gennemgås. Vejledningen ydes bl.a. under overskrifterne Selvstændig - hvad gør jeg nu? - Hvad med min skat? - Hvad med min forskudsregistrering? - Hvad skal jeg beregne moms af? - Hvad må jeg trække fra? - Hvordan udfyldes momsangivelsen? - Hvornår skal momsen betales? - Hvad skal jeg føre af regnskab? - Hvordan bruger jeg www.skat.dk?

3.8. Bistand fra politiet

Frygten for repressalier kan være medvirkende til, at nogle personer fastholdes i bande- og rockermiljøet. Det er derfor væsentligt i forbindelse med bande- og rockermedlemmers exit fra miljøet at vurdere, om der er behov for, at politiet iværksætter beskyttelsesforanstaltninger.

Som led i exit-programmerne kan politiet således iværksætte særlige beskyttelsesforanstaltninger i forhold til de bande- og rockermedlemmer, der forlader miljøet. Sådanne beskyttelsesforanstaltninger kan f.eks. bestå i udlevering af overfaldsalarmer eller i tilsyn og lignende.

I helt ekstraordinære tilfælde, hvor politikredsens foranstaltninger ikke anses for tilstrækkelige, kan Politiets Efterretningstjeneste iværksætte vidnebeskyttelsesforanstaltninger inden for rammerne af det såkaldte vidnebeskyttelsesprogram.

I de mest alvorlig tilfælde kan der foretages et fuldstændigt identitetsskifte med nyt navn, adresse mv., men det forudsætter, at den pågældende overholder en række konkret fastsatte betingelser som f.eks. at afbryde kontakten til familie og venner, ligesom det er nødvendigt at opgive arbejde eller uddannelse. Det har store menneskelige omkostninger at skifte identitet som led i et vidnebeskyttelsesprogram. Derfor bør et identitetsskifte også (fortsat) forbeholdes de mest alvorlige sager, hvor almindelige beskyttelsesforanstaltninger ikke er tilstrækkelige.

3.9. Særligt i forhold til indsatte i kriminalforsorgens institutioner

I øjeblikket afsoner lidt over 300 personer med tilknytning til bande- og rockermiljøet en fængselsstraf i kriminalforsorgens institutioner.

Giver et bande- eller rockermedlem under afsoning udtryk for at ville indgå i et exit-forløb, indebærer den beskrevne rammemodel, at kriminalforsorgen retter henvendelse til den lokale exit-enhed i den politikreds, hvortil den pågældende forventes løsladt, med henblik på samarbejde i forhold til vurderingen af den pågældendes reelle ønsker og muligheder for at forlade bande- og rockermiljøet, og med henblik på at der udarbejdes en sammenhængende plan for det samlede exit-forløb både under og efter afsoning.

Kriminalforsorgen udarbejder endvidere for en stor del af de indsatte i kriminalforsorgens institutioner en handleplan for afsonings- og tilsynsperioden samt tiden derefter bl.a. i forhold til den enkeltes helbred, bolig, uddannelse, beskæftigelse, økonomi, netværk, misbrugsbehandling mv.

I det omfang der er udarbejdet en sådan handleplan for den indsatte, forudsættes det med rammemodellen, at exit-enheden samtænker handleplanen med de yderligere tiltag, der måtte være behov for at iværksætte som led i exit-forløbet.

Exit-enheden skal således ikke udarbejde et parallelt exit-program, men supplere kriminalforsorgens handleplan med de tiltag, der vurderes nødvendige i forhold til den pågældende efter endt af-

soning. Det forudsættes samtidig, at gennemførelse af handleplanen for den pågældende person fortsættes i kriminalforsorgens regi, så længe vedkommende er under afsoning. Herefter aftales det konkret, hvordan det videre exit-forløb gennemføres.

Det bemærkes, at det i forbindelse med afsoningen kan være mere hensigtsmæssigt, at kontaktpersonen i exit-enheden er en repræsentant fra kriminalforsorgen, herunder navnlig hvis der allerede er tilknyttet en kontaktperson til den pågældende i regi af kriminalforsorgen.

I forbindelse med satspuljeaftalen for 2010 blev kriminalforsorgen i øvrigt bevilliget 4 mio. kr. til et bande-exit pilotprojekt. Pilotprojektet har til formål at hjælpe indsatte, der tilhører eller er på vej ind i en bande- eller rockergruppe, med at komme ud af miljøet igen. Pilotprojektet udvikles med udgangspunkt i rammemodellen for exit-programmer med henblik på at sikre sammenhæng med de initiativer, der iværksættes i den forbindelse.

4. Et exit-forløb

Det typiske exit-program forudsættes at indeholde i hvert fald følgende elementer:

- 1) Der etableres **kontakt** til et bande- eller rockermedlem, der ønsker at forlade miljøet. Kontakten skabes enten ved den pågældendes egen henvendelse til myndighederne (normalt politiet eller kriminalforsorgen) eller ved myndighedernes opsøgende arbejde.
- 2) Myndighederne formidler kontakt mellem det pågældende bande- eller rockermedlem og **den lokale exit-enhed** i den politikreds, hvor den pågældende har bopæl.
- 3) Den lokale exit-enhed foretager en vurdering af den pågældendes **egnet** til at indgå i et exit-program. Exit-enheden inddrager i den forbindelse Rigspolitiets Nationale Efterforskningscenter (NEC), der bistår med oplysninger om indikatorer for eller imod den pågældendes reelle ønsker og muligheder for at forlade bande- og rockermiljøet. Det kan i den forbindelse være relevant at inddrage oplysninger fra Direktoratet for Kriminalforsorgen.
- 4) Hvis det pågældende bande- eller rockermedlem vurderes egnet til at indgå i et exit-program, fastlægger exit-enheden det nærmere **indhold** i programmet.

De faste repræsentanter i exit-enheden vurderer således, hvilke tiltag der er relevante for den pågældende, f.eks. bopælsskifte, uddannelse, beskæftigelse, misbrugsbehandling mv. Exit-enheden vurderer endvidere, hvilke krav der bør stilles til den pågældende (inden for rammerne af den relevante lovgivning). Politiet foretager i denne sammenhæng tillige en vurdering af, om der er behov for at supplere programmet med beskyttelsesforanstaltninger. Vurderingerne foretages på baggrund af alle de oplysninger, der er tilgængelige om den pågældende i de involverede myndigheder.

- 5) Enheden udpeger herefter en **kontaktperson** i enheden. Kontaktpersonen forestår som udgangspunkt al kontakt mellem de involverede myndigheder og den pågældende person, der indgår i exit-forløbet.
- 6) Kontaktpersonen udformer den endelige **"kontrakt"**, der indgås mellem det pågældende bande- eller rockermedlem og myndighederne (exit-enheden).

Kontrakten tiltrædes af den pågældende person og de myndigheder, som har ansvaret for de enkelte tiltag. Kontrakten beskriver, hvilke tiltag der stilles til rådighed for den pågældende, samt hvilke myndigheder der har ansvaret for gennemførelsen heraf. Kontrakten beskriver endvidere, hvilke nærmere krav der stilles til den pågældende til gengæld for myndighedernes bistand. Herudover beskrives, hvad tidsrammen er for gennemførelse af de enkelte dele af exit-programmet, hvornår og hvor ofte der skal ske opfølgning på programmets gennemførelse, samt hvornår programmet forventes endeligt gennemført.

Det bemærkes, at exit-enheden alene foretager en vurdering af, hvilke tiltag der kan være relevante for den pågældende person, ligesom enheden koordinerer de forskellige tiltag med de ansvarlige myndigheder. Det er således de myndigheder, under hvis ressort tiltagene hører, der – inden for den gældende lovgivning – træffer den endelige afgørelse om, hvorvidt de enkelte tilbud kan stilles til rådighed for den pågældende. Det er således også klagesystemet efter den relevante lovgivning, der finder anvendelse i forhold til afgørelsen.

De ansvarlige myndigheder skal på den baggrund også tiltræde de enkelte tiltag, førend disse kan iværksættes.

- 7) Når kontrakten er udformet, orienteres *NEC* herom. Orienteringen foretages med henblik på at have nationalt overblik over omfanget af indgåede exit-programmer samt at samle de lokale exit-enheders erfaringer herom.
- 8) Når kontrakten er indgået med det pågældende bande- og rockermedlem og tiltrådt af de ansvarlige myndigheder, *iværksætter* de ansvarlige myndigheder de aftalte foranstaltninger inden for de tidsrammer, der er fastsat i kontrakten.
- 9) Det påhviler herefter exit-enheden at *følge op* på gennemførelsen af programmet. Enheden vurderer i den forbindelse, om der er behov for at tilpasse programmet, herunder om der eventuelt er behov for at bistå den pågældende i en længere periode end oprindeligt forventet. Enheden vurderer tillige, om den pågældende lever op til de fastsatte krav.

Hvis de fastsatte krav tilsidesættes, kan enheden beslutte, at exit-programmet for den pågældende skal bortfalde. Det er i den sammenhæng alene exit-enhedens bistand med henblik på koordinering af og opfølgning på tiltagene, der bortfalder. De enkelte tiltag, der er tilbudt og iværksat af de ansvarlige myndigheder, bortfalder således som udgangspunkt ikke. Det bemærkes dog, at de ansvarlige myndigheder kan beslutte at lade bistanden i forhold til egne tiltag ophøre, hvis betingelserne herfor efter den relevante lovgivning i øvrigt er opfyldt. Det kan f.eks. være tilfældet ved manglende studieaktivitet eller manglende opfyldelse af mødepligt, manglende fremmøde på erhvervspraktikplads eller manglende opfyldelse af en afdragsforpligtelse mv. Overtrædes eventuelle vilkår for prøveløsladelse, betingede domme, samfundstjeneste og afsoning med fodlænke, sanktioneres overtrædelser efter tilsvarende gældende regler.

Exit-enheden orienterer løbende *NEC* om exit-programmets forløb, herunder eventuelle tilpasninger eller ophør af programmet.

- 10) Exit-enheden foretager efter programmets gennemførelse en *evaluering* heraf. *NEC* orienteres om evalueringen med henblik på erfaringsindsamling og vurdering af behovet for eventuel videreudvikling af exit-programmet.